

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

การศึกษาเพื่อสันติภาพ Education for Peace

พระสมุห์นพดล อตถยุตโต (สุทนต์)

วัดพัยัคฆาราม สุพรรณบุรี

Phrasamu Noppadol Atthayutto (Suthon)

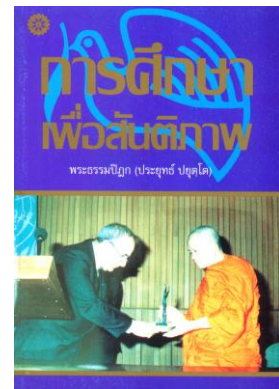
Wat Phayakkharam Suphan Buri

Email: noppadol.suthon@gmail.com

Received 7 June 2023; Revised 19 March 2024; Accepted 28 December 2024

บทวิจารณ์หนังสือ

ชื่อเรื่อง : การศึกษาเพื่อสันติภาพ
ผู้แต่ง : พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)
ผู้วิจารณ์ : พระสมุห์นพดล อตถยุตโต (สุทนต์)

บทนำ

บทความนี้เป็นบทความวิจารณ์หนังสือเรื่อง การศึกษาเพื่อสันติภาพ พบว่า พระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพ ประกอบด้วย การแสดงมุทิตา คือ บอกว่าจะมาร่วมเชิดชูธรรม, ถึงแม้ไม่มีสงคราม ก็ยังไม่มีสันติภาพ, การทำลายสันติภาพ ก่อตัวขึ้นบนฐานข้างในจิตใจ, ศึกษาเพื่อสันติภาพ ด้วยการศึกษาสันติภาพ, ถ้ายังไฝเสพอามิส ก็เลิกคิดใฝ่สันติ, ถ้าไม่หลงโลกามิส ก็จะเป็นอิสระและสันติสุขก็จะยิ่งพัฒนา, ความสุขยิ่งพัฒนาสันติภาพก็ยิ่งเข้ามาเสริมประสาน และการสร้างความสุขขึ้นเองได้ จึงจะไม่ทำลายสันติภาพ และถามตนเองให้มากขึ้นว่า ควรจะทำอะไรเพื่อผู้อื่นได้บ้าง ในทำนองเดียวกัน พึงมองเห็นประโยชน์ที่ธรรมชาติได้ให้แก่เรา แทนที่จะเรียกร้องเอาจากมันมากยิ่งขึ้นไปอย่างไม่รู้จักหยุดหย่อน พึงเรียนรู้ด้วยใจชื่นชมโดยมีจิตสำนึกมองเห็นคุณค่าที่ธรรมชาติ และผู้คนที่อยู่รอบข้างเราได้ช่วยเหลือเกื้อกูลให้เรามีชีวิตเป็นอยู่ด้วยดีในบัดนี้ ด้วยการฝึกฝนพัฒนาวิธีคิดแบบกตัญญูรู้สำนึกคุณอย่างนี้ ความเอื้ออาทรและความสุขแบบประสาน ก็จะก่อให้เกิดสันติสุขขึ้น ทั้งที่ใจและในสังคม

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เนื้อหา

ผู้วิจารณ์ได้พิจารณาเนื้อหาทั้งหมดเกี่ยวกับ “การศึกษาเพื่อสันติภาพ” ใจความสำคัญดังนี้

ส่วนที่ 1 การแสดงมุทิตา คือบอกว่าจะมาร่วมเชิดชูธรรม กล่าวถึง การศึกษาเพื่อสันติภาพ ความจริงนั้นพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของการศึกษา และก็เรื่องของสันติภาพอยู่แล้ว ชาวพุทธเราย่อมทราบกันดีจะมีรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพหรือไม่ก็ตาม ตัวแท้คือสิ่งที่พระพุทธศาสนาจะทำให้เกิดขึ้นก็คือสันติภาพที่แท้จริง โดยมีเนื้อความที่สำคัญ ซึ่งพระพุทธศาสนาคือไตรสิกขานั้นมีจุดหมายเพื่อสันติ คือเพื่อพระนิพพานซึ่งเป็นสันติ จึงได้ความว่าตัวพระพุทธศาสนาคือไตรสิกขาซึ่งเป็นการศึกษานั้นก็เพื่อบรรลุสันติ คือพระนิพพาน เพราะฉะนั้น คำว่าการศึกษาเพื่อสันติภาพที่เขาเอาไปตั้งเป็นชื่อรางวัล เมื่อพระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ของท่าน ทำการทำงานของท่านโดยถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ก็เป็นงานที่ทำให้เกิดสันติภาพอยู่ในตัว ด้วยเหตุนี้จึงได้บอกไว้เป็นการย้ำว่า ไม่ว่าจะมียังรางวัลเพื่อสันติภาพหรือไม่ก็ตาม ที่แท้จริงนั้นสันติภาพก็เป็นความมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นรางวัลที่แท้จริงได้แก่การที่เกิดมีสันติขึ้นมาจริง ๆ ในโลก ถ้าพระสงฆ์ทำหน้าที่ของท่าน และบรรลุสันติ ทำให้โลกมีความสงบเรียบร้อย อยู่กันเป็นสุขแล้ว นั่นแหละคือรางวัลที่แท้จริง อยู่ที่ประโยชน์สุขของชาวโลกคือสันติภาพที่แท้จริง

ส่วนที่ 2 ถึงแม้ไม่มีสงคราม ก็ยังไม่มีสันติภาพ ได้กล่าวถึง ความหมายของคำว่าสันติภาพอยู่ที่ความไม่มีการรบราฆ่าฟัน หรือไม่มีสงคราม ประเทศไทยเราตอนนี้ก็ไม่ค่อยเกี่ยวกับปัญหานี้ คือประเทศไทยเรานี้ นับว่ามีสันติภาพอยู่แล้ว เราเป็นประเทศที่มีสันติภาพ เพราะฉะนั้นเราแทบจะไม่ต้องดิ้นรนชวนขายในเรื่องนี้เลย ที่เขาชวนขายเรียกร้องสันติภาพให้แก่อีกกันไกลเหล่านั้นเป็นประเทศอื่น เวลาที่เราดีที่สุด ชาวคราวต่าง ๆ ที่ว่รบบราทำสงครามกัน วุ่นวายที่นั่นที่นี่ ชัดแย้งกันเรื่องราวใหญ่โตนั้นนะ เป็นเรื่องของประเทศอื่น ๆ ทั้งนั้น จะเห็นได้ว่าสังคมที่อยู่ในสภาพอย่างนี้มักมีภาวะอีกอย่างหนึ่งที่เรียกว่าตกอยู่ในความประมาท สังคมที่ค่อนข้างสงบสุข อยู่กันสบาย มักจะตกอยู่ในภาวะนี้คือมีความประมาท ซึ่งทำให้ละเลยไม่มองดูเหตุปัจจัยในสังคมของตัวว่ามีอะไรที่เป็นไปอยู่ที่เป็นการบงการเป็นความเสียหาย อาจจะนำมาซึ่งความเสื่อม ความย่อยยับแก่สังคมต่อไป อะไรที่ควรจะทำเพื่อแก้ไขดำรงสังคมตัวเองให้มีความสงบสุขอย่างแท้จริงในระยะยาวหรืออย่างถาวร ก็ไม่คิดไม่พิจารณา ปล่อยตัวไปเรื่อย ๆ หมกมุ่นมัวเมาแสวงหาความสุข ในที่สุด แต่ละคนก็มุ่งแต่จะหาผลประโยชน์ส่วนตัว สังคมแบบนี้ก็ไม่ใช่สังคมที่มีสันติภาพ เพราะมีความไม่เรียบร้อยและความกดดันที่จะทำให้สังคมระส่ำระสายเสื่อมโทรมและประชาชนไม่อาจจะอยู่กันด้วยดีต่อไป

ส่วนที่ 3 การทำลายสันติภาพ ก่อตัวขึ้นบนฐานข้างในจิตใจ ได้กล่าวถึง การที่จะแก้ไขปัญหานี้ตามหลักพระพุทธศาสนาท่านสอนไว้แล้วว่า เราจะต้องแก้ที่สาเหตุ ทุกอย่างเกิดจากเหตุปัจจัย ผลเกิดจากเหตุ ต้องสืบดูว่าเหตุปัจจัยมาจากที่ไหน แต่เหตุปัจจัยมีมากมายอย่างเหลือเกิน โดยรายละเอียดแสดงให้เห็นถึงปัจจุบันว่า คนเรานี้รบราฆ่าฟันกันเพราะอะไร เพราะความเกลียดชังโกรธแค้นกัน หรือบางทีก็เป็นเพราะการแย่งชิงผลประโยชน์ หรือบางทีก็เนื่องจากมีความเห็นขัดแย้งกัน ยึดถืออุดมการณ์ต่างกัน หรือมีความยึดถือแบ่งแยกกันในเรื่องเชื้อชาติศาสนาเป็นต้น เช่นยึดถือว่าเชื้อชาติของเราต้องดีที่สุด เชื้อชาติเราเท่านั้นจะต้องอยู่ เมาเราเท่านั้นเป็นเลิศ เมาอื่นแล้วทั้งนั้น อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ ตลอดจนการแบ่งแยกกันของลัทธิศาสนาต่าง ๆ ล้วนเป็นปัญหาของโลก ปัญหาเกิดในจิตใจของคน จิตนั้นมีอะไร จิตมีปัญหาคำสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงให้หลักไว้แล้ว เราจึงมาพูดกันง่าย ๆ สั้น ๆ โดยใช้ศัพท์พระท่านหน่อย เป็นคำที่จุใจความดี ถ้าใช้ศัพท์ชาวบ้านจะต้องพูดกันยืดยาว เสียเวลา แต่ถ้าใช้ศัพท์พระท่านสรุปให้เพียง 3 คำ คือ ตัณหา มานะ และทิฐิ ทั้งหมดรวมความว่า ตัณหา มานะ ทิฐิ เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้มนุษย์ออกไปแสดงบทบาทต่างๆ ที่ทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่า ลิดรอนสันติภาพหรือทำลายสันติภาพ แต่กิเลส 3 ตัวนี้เกิดขึ้นที่ไหน ก็ก่อตัวขึ้นในจิตใจของ

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

มนุษย์ เพราะฉะนั้น ในที่สุดก็ต้องมาแก้ปัญหาที่จิตใจของคน การแก้ปัญหาที่จิตใจของคนจะทำได้ก็ด้วยการพัฒนามนุษย์ คือทำให้มนุษย์เป็นคนที่ดีขึ้นนั่นเอง

ส่วนที่ 4 ศึกษาเพื่อสันติภาพ ด้วยการศึกษาศีขันธ์สันติภาพ หลักการของพระพุทธศาสนาแล้วหวนกลับมาพิจารณาที่ชื่อของรางวัลนี้อีกที ที่ว่าการศึกษาเพื่อสันติภาพนั้น ในพระพุทธศาสนานี้ที่จริงแล้วไม่ใช่แค่ศึกษาเพื่อสันติภาพ จริงอยู่เมื่อก่อนบอกว่าศึกษาเพื่อสันติภาพ คือปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อบรรลุสันติสูงสุดคือพระนิพพาน อย่างน้อยก็เพื่อสันติภายนอกคือความสงบเรียบร้อยที่ปรากฏให้เห็น แต่ที่แท้แล้วไม่ใช่แค่ศึกษาเพื่อสันติ แต่เป็นการศึกษาสันติเลยทีเดียว คือตัดคำว่าเพื่่ออก ซึ่งพุทธพจน์ในพระสูตรแห่งหนึ่งตรัสว่า “สันติเมว โส ลิกขะเยย” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกภาษาไทย, 2539) พึงศึกษาสันติ หมายความว่าอย่างไร ศึกษาคือฝึกหรือทำให้ได้ให้เป็นขึ้นมา ได้แก่พัฒนานั่นเอง ท่านให้ฝึกสันติก็คือทำสันติให้เกิดขึ้นเลย ไม่ต้องไปฝึกเพื่อสันติ ตอนนี้อย่างสำคัญมาก กลายเป็นว่าตัวสันตินั้นเป็นสิ่งที่เราจะต้องสร้างให้เกิดให้มีขึ้น คนเราฝึกสันติได้ตลอดเวลา การปฏิบัติทุกอย่างเป็นการฝึกสันติ เราต้องพยายามฝึกสันติให้เกิดขึ้นในตนเองถ้าฝึกสันติให้เกิดขึ้นชีวิตของเราที่สงบ เมื่อชีวิตของเราสงบ ความสงบนั้นก็จะโยงไปถึงความสุขด้วย คนเราที่มีความร่าเริงร่วนกระวนกระวาย จิตใจถูกบีบคั้นด้วยความทุกข์นั้นไม่มีสันติ ไม่มีความสงบ พอเราฝึกสันติ ทำใจของเราให้สงบได้ หรือเริ่มต้นแม้แต่ทำกายาวาจาให้สงบได้ดีขึ้น ก็เริ่มสัมผัสกับความสุขภายใน เมื่อทำใจให้สงบขึ้น มีความรู้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ วางใจได้ถูกต้อง ก็เข้าถึงความสงบมากขึ้น นอกจากนี้หลักอริยฐานนั้นสามารถระงับความร่าเริงร่วนกระวนกระวายจากกิเลสต่าง ๆ โดยเฉพาะจากตัณหา มานะ ทิฐิ ก็ต้องมีที่มั่น ถ้ามีที่มั่นยืนหยัดแล้วก็สามารถสร้างความสงบให้เกิดขึ้นได้ ประกอบด้วย

ข้อที่ 1 วิธีปฏิบัติว่าไม่ประมาทปัญญา คือต้องใช้ปัญญาอยู่เสมอ ไม่ทอดทิ้งปัญญา ไม่ละเลยปัญญา

ข้อที่ 2 พึงอนุรักษสัจจะ พึงรักษาสัจจะ ตามรักษาสัจจะ เอาความจริงเข้าว่า หรือเอาความจริงเป็นหลัก การที่เราใช้ปัญญานั้นเพื่ออะไร ก็เพื่อเข้าถึงความจริงนั่นเอง เมื่อเราใช้ปัญญามีวิจารณ์ญาณแล้วเราก็ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจอารมณ์ เราก็ไม่เอนเอียง เราก็พิจารณาวินิจฉัยสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้อง คือเข้าถึงความจริง พอเข้าถึงความจริงแล้วก่อนรักษาสัจจะ รักษาความจริงนั้น อยู่ในความจริง อย่าคลาดเคลื่อนจากความจริง เอาความจริงเป็นหลักเป็นที่มั่น ปัญญาเป็นตัวนำเรามาสู่สัจจะแล้วเราก็มั่นมั่นปฏิบัติตามหลักสัจจะนั้น

ข้อที่ 3 พึงเพิ่มพูนจาคะ จาคะแปลว่าความสละ ความสละนี้มีหลายอย่าง สละทางวัตถุคือไม่ติดยึดไม่สยบอยู่ใต้วัตถุทั้งหลาย รู้ทันว่ามันไม่ใช่สาระที่แท้จริงของชีวิต เราจะจับสาระที่แท้จริงของชีวิตให้ได้ แต่จาคะที่เป็นตัวแท้ก็คือสละความยึดถือในใจของเราเอง หรือความเอาแต่ใจตัวเอง เมื่อถึงสัจจะแล้วต้องยอมตามสัจจะ ยอมสละความยึดถือ ความพอใจ ความชอบใจของตัวเองเสีย เอาตามสัจจะให้ได้ เอาตามความจริง คนเรานี้จะมาเสียตรงนี้คือติดอยู่ในความยึดถือ แม้รู้ความจริงใช้ปัญญาเข้าถึงสัจจะแล้ว ก็ไม่ยอมทำตามสัจจะ

ข้อที่ 4 พึงศึกษาสันติ คือทำใจให้เข้าถึงความสงบได้อยู่เสมอ เมื่อเราพยายามสละความชอบใจและความยึดถือของเรานั้น บางทีมันเป็นการต่อสู้ คือเราจะต้องต่อสู้เพื่อที่จะสละ ไม่ยอมตามความยึดถือของเรา จิตใจของเราที่อาจจะดิ้นรนกระสับกระส่ายกระวนกระวายเร่ร่อน

ซึ่งเกิดสันติขึ้นแล้ว การกระทำของเราก็มั่นคง เพราะคนที่ทำอะไร แม้จะยอมสละ แต่ถ้าจิตใจยังวุ่นวายยังเดือดร้อนยังต่อสู้อยู่ การทำความดีและการสละสิ่งร้ายนั้นจะไม่มั่นคง ถ้าเมื่อไรใจสงบ ก็มีความสุขด้วย พอมีความสุขมีความสุขในใจแล้ว ก็อยู่ตัว เพราะฉะนั้นการทำความดีต่างๆ ก็จะมีคามแน่อนมั่นคง และจะเดินหน้าในความดีนั้นได้ นี่เป็นตัวอย่างอันหนึ่งของการอธิบายในหลักธรรมที่ว่า ท่านให้ศึกษาสันติ คือฝึกจิตของเราให้มีสันติอยู่เสมอ

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ส่วนที่ 5 ถ้าไม่หลงโลกามิส ก็จะเป็นอิสระและสันติสุขก็จะยิ่งพัฒนา เนื้อหาตอนนี้จะกล่าวถึง ระบบปัจจุบัน โดยเฉพาะในระบบแข่งขัน ตอนแรกเราเกิดมาในโลกชีวิตขึ้นต่อวัตถุน้อย ความสุขขึ้นต่อวัตถุน้อย เรายังมีจิตใจที่มีความสุขด้วยตนเองได้ แต่ต่อมาอยู่นานเข้า ความสุขในตัวเองหมดไป มีแต่ความสุขที่ไปฝากไว้กับวัตถุภายนอก ปราศจากวัตถุภายนอกไม่มีความสุข ดิ้นรนกระวนกระวายทรมานทรมาย ดังจะเห็นได้จากชีวิตของคนยุคปัจจุบันนี้ ต้องขึ้นกับวัตถุภายนอก แม้แต่สิ่งเดียวกันในสมัยหนึ่งเป็นของง่าย ๆ ก็อยู่ได้ ต่อมาดิ้นรนต้องให้สิ่งของนั้นพุ่มเพื่อยหรรหามากขึ้นจึงมีความสุข ต่อมาต้องหรรหายุ่งขึ้นไปอีก มีราคามากกว่านั้น สิ่งที่เคยหรรหาพุ่มพามาเดิมนั้นไม่ทำให้มีความสุขเสียแล้ว ถ้าต้องมีสิ่งเดิมนั้นก็กลับมีความสุขเสียด้วย ฉะนั้นชีวิตจึงต้องขึ้นกับวัตถุมากขึ้น ๆ มีความกระสับกระส่าย กระวนกระวายมากขึ้นเมื่อขาดวัตถุ เมื่อเป็นอย่างนี้สันติภายนอกก็ไม่มี สันติภายในก็หมด เริ่มด้วยสันติภายในหมดก่อน แล้วพลอยให้สันติภายนอกขาดหายไปด้วย เพราะจะต้องแย่งชิงกันมากขึ้น พระพุทธศาสนาท่านเตือนอยู่เสมอ สำหรับชาวบ้านท่านก็ให้หลักในการพัฒนาตัวเองและพัฒนาความสุขได้ ขอยกตัวอย่างท่านให้รักษาศีล 5 เพราะอะไร เพราะว่า ท่านยอมรับว่ามนุษย์เราแต่ละคนก็แสวงหาวัตถุ มุ่งหวังความสุขจากวัตถุทั้งนั้น ท่านจึงเอาคำว่าให้มีกรอบในการแสวงหาไว้ก่อน กรอบเบื้องต้นคือให้มีศีล 5 ไม่ละเมิดต่อกัน คุณจะหาผลประโยชน์หาวัตถุมาเสพก็หาไป แต่อย่าละเมิด 5 ข้อนี้ขอไว้หน่อยเป็นกรอบ คืออย่าละเมิดชีวิตร่างกายกัน อย่าละเมิดกรรมสิทธิ์กัน อย่าละเมิดคู่ครองกัน อย่าทำลายผลประโยชน์กันด้วยวาจา และอย่าคุกคามความมั่นคงปลอดภัยของผู้อื่นด้วยการเสียสติเนื่องจากเสพสิ่งมีนเมา เอาแค่นี้ก่อนแล้วคุณก็พออยู่กันได้ แต่คุณก็จะยังไม่มีความสุขแท้จริงหรอก เพราะว่าความสุขของคุณยังขึ้นต่อวัตถุภายนอก แต่ถ้าคุณไม่มีกรอบ 5 ข้อนี้แล้วคุณจะอยู่กันไม่ได้เลย จะเดือดร้อน รบราฆ่าฟันกัน ไม่มีใครมีความสุข คนที่มีกำลังมีโอกาสมากก็เอามากที่สุด คนที่มีกำลังมีอำนาจมีโอกาสน้อยมีความสามารถน้อยก็แย่ เสร็จแล้วพอสังคมจะส่ำระสาย คนที่มีกำลังมากมีของมากมีวัตถุเสพมากก็เดือดร้อนไปด้วย ไม่มีความสุขจริงทั้งนั้นแหละ เพราะฉะนั้นเพื่อจะให้พออยู่กันได้ ท่านจึงบอกให้มีศีล 5 ก่อน พอมีศีล 5 สังคมที่เรียกว่าสังคมแห่งกามามิสนี้ก็พออยู่กันได้ สังคมแห่งกามามิสหรือโลกามิสนี้พออยู่กันได้ด้วยศีล 5 เป็นกรอบไว้ก่อน แต่ก็ต้องยอมรับว่ายังไม่สุขจริง

ส่วนที่ 6 การสร้างความสุขขึ้นเองได้ จึงจะไม่ทำลายสันติภาพ เป็นการกล่าวถึง พระพุทธศาสนายังมีวิธีที่จะให้มนุษย์มีความสุขเพิ่มขึ้นอีก พระโศดบันเป็นตัวอย่างเชื่อมโยงระหว่างโลกียะกับโลกุตระ พระโศดบันมีความสุขมาก พระพุทธเจ้าตรัสว่า ทุกข์ที่คนปุถุชนเขามีกัน ถ้าเปรียบก็เหมือนภูเขานิคมัลล แต่พระโศดบันนั้นเหลือทุกข์เท่าเม็ดกรวด ลองคิดดูซิว่าพระโศดบันจะมีความสุขขนาดไหน เพราะฉะนั้น ถ้าเราได้พัฒนาชีวิตของคนแล้ว ความสุขก็จะเกิดมากขึ้น ๆ ตามไปด้วย ที่พูดว่าพุทธศาสนาพัฒนาคนนั้น หมายถึงพัฒนาทุกอย่างที่มีอยู่ในตัวคน แม้แต่ความสุข คนที่พัฒนาแล้วจึงมีช่องทางที่จะมีความสุขมากขึ้น จนกระทั่งว่าความสุขนั้นในที่สุดไม่ต้องหา เมื่อคนไม่ต้องหาความสุข ก็ไม่มีใครมาทำลายสันติ มนุษย์มีความสามารถพิเศษอย่างหนึ่งคือสามารถในการปรุงแต่ง เก่งในการประดิษฐ์สร้างสรรค์ การประดิษฐ์สร้างสรรค์นั้นเริ่มจากจิตใจโดยมีความคิด ที่เห็นง่าย ๆ คือ มนุษย์ปรุงแต่งวัตถุ โดยใช้ความคิดสร้างขึ้นมาก่อน แล้วก็ทำให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา เช่นเป็นเทคโนโลยีต่างๆ ส่วนในด้านภายในมนุษย์ก็มีความสามารถที่จะปรุงแต่งสุขทุกข์ แต่มนุษย์ปุถุชนมักจะใช้ความสามารถนี้ในทางที่ผิด คือปรุงแต่งทุกข์ ปรุงแต่งความเครียด ปรุงแต่งความกังวล ปรุงแต่งความกลุ้มใจ ปรุงแต่งความขุ่นมัวเศร้าหมอง สัตว์เดรัจฉานไม่มีความทุกข์เหล่านี้เพราะเป็นความสามารถพิเศษของมนุษย์ มนุษย์จำนวนมากปรุงแต่งความทุกข์ให้กับตัวเองจนกระทั่งเหลือหลายกลายเป็นโรคจิต สัตว์ปรุงแต่งไม่เป็น เพราะฉะนั้นสัตว์จึงไม่เป็นโรคจิตเพราะปรุงแต่งความคิดไม่เป็น มนุษย์นี้เก่งมาก แต่ใช้ความสามารถนั้นในการปรุงแต่งความทุกข์

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

สรุปได้ว่า การศึกษาเพื่อสันติภาพ เป็นการแสดงถึง บริบทความสุขแท้จริง โดยให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ว่าด้วยการทำให้สงบ ปฏิบัติอยู่บนความไม่ประมาท ความสละ ความสละนี้มีหลายอย่าง สละทางวัตถุคือไม่ติดยึดไม่สยบอยู่ใต้วัตถุทั้งหลาย และสามารถสร้างความสุขได้โดยไม่เป็นการทำลายสันติภาพ

บทวิจารณ์

ภายในเนื้อหาที่ผู้วิจารณ์ได้วิเคราะห์ จะเห็นว่า การศึกษาสันติภาพจะกล่าวถึงหลักการใช้ชีวิต และมีแง่คิดสอดแทรกตามเนื้อหาที่ว่า “ถ้าไม่หลงโลกามิส ก็จะเป็นอิสระและสันติสุขก็จะยิ่งพัฒนา เนื้อหาตอนนี้จะกล่าวถึง ระบบปัจจุบัน โดยเฉพาะในระบบแข่งขัน ตอนแรกเราเกิดมาในโลกชีวิตขึ้นต่อวัตถุน้อย ความสุขขึ้นต่อวัตถุน้อย เรายังมีจิตใจที่มีความสุขด้วยตนเองได้ แต่ต่อมาอยู่นานเข้า ความสุขในตัวเองหมดไป มีแต่ความสุขที่ไปฝากไว้กับวัตถุภายนอก ปราศจากวัตถุภายนอกไม่มีความสุข ดันร่นกระวนกระวายทรมานทรมาย ดังจะเห็นได้จากชีวิตของคนยุคปัจจุบันนี้” ถ้าพิจารณาตามในแง่ของการศึกษาสันติภาพของ “พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)” ถือว่าเป็นงานเขียนที่ดีทำให้ผู้อ่านคิดตามได้ อย่างเห็นภาพได้ชัดเจนตามข้อความที่กล่าวว่า “สันติภาพอยู่ที่ความไม่มีการรบราฆ่าฟัน หรือไม่มีสงคราม ประเทศไทยเราตอนนี้ก็ไม่ค่อยเกี่ยวกับปัญหานี้ คือประเทศไทยเรานี้มันมีสันติภาพอยู่แล้ว เราเป็นประเทศที่มีสันติภาพ” จะเห็นได้ว่า ผู้อ่านสามารถเข้าใจเกี่ยวกับสันติธรรมได้ และเห็นปัญหาในสภาพปัจจุบันว่า เราควรทำอย่างไร และใช้วิธีไหนถึงจะเกิดสันติภาพสามารถนำมาใช้ปฏิบัติตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเขียนที่อ่านแล้วสามารถเข้าถึงได้ง่าย เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อนอธิบายในธรรมะที่เข้าใจง่าย ๆ เช่น การยอมรับว่ามนุษย์เรานี้ แต่ละคนก็แสวงหาวัตถุ มุ่งหวังความสุขจากวัตถุทั้งนั้น ท่านจึงเอาคำว่าให้มีกรอบในการแสวงหาไว้ก่อน กรอบเบื้องต้นคือให้มีศีล 5 ไม่ละเมิดต่อกัน คุณจะหาผลประโยชน์หาวัตถุมาเสพก็หาไป แต่อย่าละเมิด 5 ข้อนี้ขอไว้หน่อยเป็นกรอบ คืออย่าละเมิดชีวิตร่างกายกัน อย่าละเมิดกรรมสิทธิ์กัน อย่าละเมิดคู่ครองกัน อย่าทำลายผลประโยชน์กันด้วยวาจา และอย่าคุกคามความมั่นคงปลอดภัยของผู้อื่นด้วยการเสียดสีเนื่องจากเสพสิ่งมีเงินมา เพื่อเป็นกระบวนการในการฝึกฝน 3 ประการ คือ 1) การฝึกฝนพัฒนาคนในด้านพฤติกรรมภายนอกทางกายวาจา เรียกว่า ศีล 2) การฝึกฝนพัฒนาคนในด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ ด้านจิตใจ และ 3) การฝึกฝนพัฒนาคนในเรื่องของความรู้ความเข้าใจให้เข้าถึงความจริง เรียกว่า ปัญญา โดยรวมแล้ว ศีล สมาธิ ปัญญา สามอย่างนี้เป็นเครื่องพัฒนามนุษย์ที่จะทำให้เข้าถึงตัวความจริง คือเข้าถึงตัวธรรมและเอาธรรมะมาใช้ให้เป็นประโยชน์ จะเห็นว่าการเรียงหลักธรรมนั้น มีความเชื่อมโยงกันอย่างทั่วถึงและทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจง่ายขึ้นเกี่ยวกับ “การศึกษาเกี่ยวกับสันติภาพ” เน้นการนำเสนอสภาพความเป็นไปของทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อขยายความให้เข้าใจง่ายเหมาะสำหรับคนอื่นที่เพิ่งศึกษาธรรมะ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสันติภาพในครั้งแรก เป็นการใช้ภาษารูปแบบของภาษาชาวบ้านธรรมดาโดยทั่วไป เป็นการทำให้คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้บรรยายไว้ในพระไตรปิฎก สามารถการเข้าใจอย่างถูกต้องและสามารถเอาไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี และสามารถสร้างสรรค์วิถีชีวิตของตนให้มีประสิทธิภาพและมีแนวทางที่ดีเกี่ยวกับสันติภาพได้

จากการที่ได้อ่านหนังสือผู้วิจารณ์ได้มองเห็นจุดด้อย เนื่องจากประชาชนมิได้เรียนรู้อย่างจริงจังว่า สันติภาพมีความสำคัญกับชีวิตของเราอย่างไร อันเป็นจุดด้อยที่ “พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)” อยากให้อธิบายให้ชัดเจนขยายกับที่ได้บรรยายไว้ ว่าสันติภาพว่า ความหมายที่แท้จริงของชาวพุทธ เรามองทะลุถึงไปกว่านั้น คือ ที่จริงนั้น ใจของผู้แสดงมุติต่ออยู่ที่ตัวธรรมะ หมายความว่าเราทุกคนนี้เชิดชูธรรม เชิดชูความดีงาม เชิดชูการปฏิบัติที่ถูกต้อง เชิดชูการกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์สุข หลักของเราอยู่ตรงนั้น เรามุ่งหมายใจ

วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ของเราไปตั้งอยู่ที่ธรรมะนั้น เราต้องการเชิดชูธรรม เมื่อมีอะไรมาช่วยให้เกิดการแสดงออกที่เป็นการเชิดชูธรรม นั้น ก็เข้ากับคามมุ่งหมายของเรา คือเมื่อเราไปเห็นว่าบุคคลผู้หนึ่งมากระทำการอะไรที่เป็นการช่วยส่งเสริม เชิดชูธรรม

สรุป

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาเพื่อสันติภาพ พบว่า ความจริงนั้นพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของการศึกษา และก็เป็นเรื่องของสันติภาพ สันติสุข นำสู่ความหมายอีกด้านหนึ่ง ตรงกับหลักสติที่ว่า ความว่า ตื่นตัวอยู่เสมอ คอยระลึกลับ คอยนึกถึง อะไรเกิดขึ้นจะมีผลกระทบทำให้เกิดความเสื่อม หรือกีดกันความเจริญ ก็นึกก็ระลึกจับเก็บเอาามาหมด ซึ่งสิ่งที่สำคัญ คือ การสร้างความสุขขึ้นเองได้ จึงจะไม่ทำลายสันติภาพ เป็นการกล่าวถึง พระพุทธศาสนายังมีวิธีที่จะให้มนุษย์มีความสุขเพิ่มขึ้นอีก โดยคนที่มีสันติภายในเท่านั้นจึงจะอยู่ด้วยสติปัญญา มีความไม่ประมาทที่แท้จริง สันติภายนอกยังไม่เพียงพอ เพราะเมื่อสังคมมีสันติสุขแล้ว คนที่ยังพัฒนาไม่เพียงพออีกก็จะประมาท แล้วก็จะตกอยู่ในตัวจริงของความเจริญและความเสื่อม สังคมที่อยู่สบายมีสันติสุข เช่นไม่มีภัยไม่มีสงคราม แล้วมักจะเกิดความประมาท มักจะปล่อยปละละเลยผัดผ่อน ตลอดจนหลงเพลิดเพลินมัวเมา ไม่ทำสิ่งที่ควรทำ จึงทำให้สังคมเสื่อมลง มนุษย์ปุถุชนทั่วไปนี้ ตามปกติต้องถูกทุกข์บีบคั้นภัยคุกคามจึงจะตื่นรนชวนขวาย พยายามอยู่ดีมีสุขก็ประมาท

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). การศึกษาเพื่อสันติภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สหนิกรธรรม.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.